

**Klaipėdos lopšelis-darželis „Žuvėdra“
2014 m. respublikinė praktinė KONFERENCIJA
„PABELSKIME Į VAIKO ŠIRDĮ PER KALBĄ BEI ETNINIŲ UGDYMA“**

ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS VAIKŲ LOPŠELYJE – DARŽELYJE “VOLUNGĖLĖ”

Klaipėdos lopšelis-darželis "Volungėlė"

ALINA VITKALOVA,

auklėtoja metodininkė

Manau kiekvienas norėtų, kad jo vaikas išaugtų ne tik sveikas, stiprus, užsigrūdinęs, darbštus, gerbiantis vyresnius, gebantis savimi pasirūpinti, sukurti šeimą, įgudęs dainuoti ar šokti, muzikuoti, mylintis savo šalį, bet ir gerbti protėvių paveldą, perimti mūsų tautos vertybių sistemą, didžiutęsi tautinių rūbų įvairove, skirtingomis lietuvių kalbos tarmėmis ir pan.

Etninė kultūra yra tautos būties išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas. Etninė kultūra ne tik palaiko vertybių sistemą bei suteikia pagrindus įvairiapusiškai asmenybės raidai – ji ir padeda žmonėms vienas kitą suprasti, bendradarbiauti.

Etninė kultūra nėra tik praeitis. Ji atvira laikui ir pasauliui. Koks skurdus būtų žmogaus dvasinis pasaulis, jei vaikystėje jis nebūtų girdėjęs švelnios lopšinės, nežaidęs liaudies žaidimų, ratelių... Su liaudies muzika, papročiais siejama viskas, kas žmogui gražiausia. Visa tai ne tik puošia, praturtina dvasinį pasaulį, bet ir sužadina pagarbą gimtojo krašto istorijai, tautos papročiams, tradicijoms.

Etnokultūrinis ugdymas reikšmingesnis tuomet, kada lopšelio-darželio ir šeimos patirtys sutampa – taip manome mes, pedagogai. Tėvai, skubantys, lekiantys, dirbantys keliuose darbuose mano, kad ugdymo įstaiga privalo visapusiškai ugdyti vaiką, suteikiant ir tautinės tradicijos įgūdžius. Ir vis dėlto šią funkciją turime priskirti ir šeimai, kurioje deramas tėvų autoritetas. Tad, tradicijų laikymasis šeimoje, būtų natūralus papročių perdavimo pavyzdys.

O mes, žinodami, jog ikimokykliniame amžiuje įgytos patirtys reikšmingos, stengiamės sudaryti sąlygas perimti liaudies tradicijas vaikams priimtiniais būdais ir formomis. Šventes rengiame vaikams ir norime, kad jie patirtų džiaugsmą, nuostabas, pakylėjimą, pasididžiavimą... Visada yra kviečiami tėveliai ne kaip žiūrovai, bet aktyvūs dalyviai, nors tai, ne visada pasiseka.

Puikiai suprantame, kad nuo auklėtojų meistriškumo ir kompetencijos priklauso kaip pavyks susieti ugdymo procesą su etninės kultūros paveldu, surasti galimybes ir būdus, kaip integruoti etninės kultūros žinias į ugdymo turinį.

Rugsėjis-sėjos pradžia, į sėmenę kviečiame visus. Tai žiemkenčių sėjos mėnuo. Vaikai sužino kokie paukščiai praneša apie žieminių rugių sėją. Turime žemės lopinėlių, kurią dėdė Antanas paruošia sėjai, stebint vaikams. Patarlės, mįslės, priežodžiai apie duoną – vieni sužino, kiti išmoksta, įsimena. Duonelės istorija, kelias nuo rugio grūdo iki stalo, papročiai apie ją, pavadinimų įvairovė: duonužė, duonukė, duonelytė, duonelaitė ir pan. – taip ir skatina gerbti ir mylėti ją. Likusį trupinėlių nuo savęs, atiduoti mažesniai už save – paukšteliai.

Bežaisdami lauke karts nuo karto vaikai palaisto rugelius, jeigu pati gamta šykšti drėgmės, stebi jų augimą. O kur dar liaudies žaidimai lauke ir vaisės iš pačios garbingiausios duonikės.

Lapkričio mėnesį vyksta **rudens vakaronės**. Tai ne tik liaudies ratelių, žaidimų, pasakų bei lopšinių pynės pinasi vakarais, bet ir skaičiuojamos bei dėliojamos rudens gėrybės ant lentynų, spėjami orai pagal liaudies išmintį. Vaikai kartu su tėveliais turi progą vakarais gerokai paplušėti namuose, norėdami nustebinti savo darbelių išmone, iš vaisių, daržovių, uogų ir surikiuoti juos mūsų darželio „Rudeniukų eisenoje“.

Paskutinė rudens šventė – **ožio diena** arba Šv. Martynas – ganiavos pabaigtuvės. Vaikai sužino, kodėl piemenėliai kviečia žiemą kuo greičiau ateiti. Tai ir piemenų oracijos, burtai, ceremonijos, skaičiuotės, dainos, rateliai su Ožiu viduryje. Turime labai gražią ožio kaukę. Tad auklėtoja-persirengėlė nudžiugina visus. Ožio vaišės – ožkos sūris su kmynais padeda vaikams įvertinti sunkų piemenėlių darbą – ganiavą. Gyvuliukų gerai nepriganysi, ar dar ne duok die pražiopsosi kokį gyvulėlį – pieno, varškės, sūrio negausi.

Adventas – prieškalėdinis susikaupimo laikotarpis. Apmąstymų laikas, kai su vaikais įvertiname ką per metelius padarėme gero, ko nespėjome, o gal dar neišdrįsime.

Vyksta adventiniai vakarai priešmokyklinėse grupėse. Jų metu vaikai sužino Kalėdų papročius, tradicijas. Įvairūs burtai su šiaudu, žvakių simbolika, šešėlių teatro pasaka, liaudies išminties sklaida, ramūs lietuvių liaudies žaidimai apjungia vaikus, jų tėvelius ir pedagogus ruoštis didžiausiai metų šventei – Kalėdoms. Visai neseniai patys stebėjomės, kiek buvo įdėta išmonės, meilės, šilumos ir pagaliau žinojimo, kaip tai padaryti, t.y. prakartėlę. Iš pradžių truputėlį kėlė nerimą ši, pačių tėvelių, pasiūlyta parodėlė, bet ji pasiteisino ir nė kiek neatsiliko savo išradingumu prieš ankstesnių metų sniego senių, eglučių parodėles. Kiekvienais metais vyksta parodomosios veiklos su šiaudu bei moliu į kurias gausiai ateina vaikai, tėvai, seneliai, broliai, sesės. Veiklos metu dalyviai pasidaro šiaudinių bei molinių žaisliukų eglutei papuošti.

Pusiaužiemis – kai meška savo guolyje verčiasi ant kito šono. Vyresnieji vaikai važiuoja į mišką ieškoti barsuko pėdsakų, nes jis taip pat nubunda pusiaužiemį. Šventėje visada turime persirengėlę mešką, kurią vaikai prižadinę, prikutenę eina žaisti, dūkti. Dar vaikai sužino kodėl senelis viduržiemį eina pažiūrėti bičių avilių. Turime seną senovišką avilį. Kuriuo niekur nepamatysi, nebent kokiam muziejuje. Sužino kodėl krečiamos obelys šią dieną, išgirsta sakmę apie tai, kodėl vieni medeliai žaluoja žiemą, kiti be lapų. Po žinių gausos, patarlių, linksmų lietuvių liaudies žaidimų, ratelių-ypatingos vaišės: vienais metais duonelė su meškos sukopinėtu medumi ir voveraičių sukauptom sėkliukėm, grūdeliais, linų sėmenim. Kitais metais – labai gerai išsilaikiusiais raudonskruosčiais obuoliais, nuo tos obels, kurią senelis gerai per pusiaužiemį aną metų pakratė.

Bene pati smagiausia, šurmulį kelianti, gausiausia persirengėliais, muzika ir dalyvių skaičiumi – **Užgavėnės**.

Prieš Užgavėnės visada kviečiame tėvelius kartu su vaikais pasidaryti, ar šiaip pažiopsoti, Užgavėnių kaukių. Per metus kaupiame senas skrybėles, kailiukus, medžiagų atraižėles – belieka atsinešti darbščias rankas, miklius pirštelius ir didelį norą pavirsti per šią šventę kuo mažiau atpažintu. Ir dar, vaikai labai pageidauja, kad tėveliai padėtų kuo įdomiau, išmoningiau apsirengti Užgavėnėms.

Tuo pat metu kitame darželio gale – molio kamaroje verda darbas – ruošiamą Morė. Vaikai glamžo, spaudžia sukauptų senų laikraščių, popieriaus atsargas ir kemša – daro Morę. Po to gražiai aprėdo, puikiai nudažo. Taip ugdytiniai sužino iš ko padaryta ši lėlė, tai ir nebūna graudu žiūrėti, kaip ji sudega. Daug svarbiau prisišaukti pavasari, privalgyti daug čirvinių blynų, grikių blynų su lašinukais, plikytų blynų, lietinių blynų su aguonomis, kurių mūsų virėjos priruošia šiai šventei pilnus puodus. Ir dar svarbu Užgavėnių personažų: Lašininio ir Kanapinio kova – tai žiemos ir pavasario kova, ir žinoma Kanapinio laimėjimas. Nuo pat ankstyvo ryto skamba muzika, kviesdama užėiti į mūsų darželį padėti varyti žiemą iš kiemo kartu. Šios šventės metu sulaukiame

gausesnio būrio ir tėvelių. Bendradarbiaujame su Prano Mašiotų mokyklos bendruomene ir persirengėliais keliaujame kartu varyti žiemą lauk.

Džiugi nuotaika, tranki muzika barškalais, kaukių išradingumas mums padeda – dažniausiai žiemą išvarome.

Velykos – visai kitokio pobūdžio, kitokių nuotaikų šventė. Atbudimo, šviesumos, prisikėlimo, pačios pirmiausios žalumos, sugrįžtančių paukščių – pati gražiausia, švelniausia pavasario šventė.

Prieš tai ir vėl kviečiami tėveliai su vaikais į kamarėlę marginti kiaušinukų – vieni pasimokyti, kiti pademonstruoti savo meną, dar kiti netradicinius kiaušinių marginimo būdus, o ir šiaip pasmalsauti kas čia vyksta. Kas nedrįsta pas mus, margina namuose – nes kiekvienas nori, kad su švelniu saulės spinduliu, pirmų pavasarinių gėlių kvapu, bei numargintu margučiu ateitų stiprybė, meilė ir džiaugsmas. O džiaugsmą vaikams darželyje šios šventės metu mes stengiamės suteikti kaip įmanydami. Velykė atkeliauja su vaikais – paukšteliais, atnešdami įvairių užduočių, mįslių, siurprizų. Velykų zuikutis atneša pintinę liaudies žaidimų su margučiais (ridenimo, nešimo mediniame šaukšte ir pan.) ratelių, dainų, šokių.

Šventė vyksta lauke, visada smagu vaikams pasisupti išpuoštose sūpynėse, ieškoti gamtoje paslėptų margučių, tikrinti jų tvirtumą, keistis, dovanoti vieni kitiems – velykauti. O kur dar pačių gražiausių rinkimas. Akį džiugina ir žolynėlių, želmanėlių, žirnių, pupų sudygę daigeliai, juose įsupti margučiai bei paukšteliai. Visa tai – vaikų ir auklėtojų ruošti iš anksto darbeliai parodėlei „Pražydo Velykų lelija“.

Gražiausia ir paslaptlingiausia vasarvidžio šventė – **Rasa**. Būtinai pievelėje, būtinai su pačiais gražiausiais, spalvingiausiais vainikais iš dobilėlių, ramunėlių. Šis vasaros saulėgrįžos metas siejamas su vilčių ir lūkesčių išsipildymu. Šventės išvakarėse auklėtojos su vaikais eina kupoliauti – ieškoti ramunių, mėlynai ir geltonai žydinčių žolynų. Raganaitės supažindina su žolynų gydomosiomis savybėmis. Šokinėjimai per laužą, paparčio žiedo ieškojimas darželio teritorijoje, gražiausių vainikų apdovanojimas, liaudies rateliai, žaidimai, džiugi nuotaika apjuosia visą šventę.

Karts nuo karto organizuojamos amatų dienos, Kaziuko mugė. Išvykos į Etnokultūros centrą, į Klaipėdos pilies, Mažosios Lietuvos bei laikrodžių muziejus. Bendraujame su Kuršių Nerijos nacionalinio parko gamtininkais, Klaipėdos krašto liaudies meistrais.

Vaikų darbeliai su šiaudu bei moliu dalyvauja darželio, Klaipėdos vaikų ligoninės parodose, „Žaliojo kodo“, „Apkabinkime žemę“ organizuojamuose projektuose. Iš pastarųjų vaikai apdovanojami ne tik diplomais bet ir knygomis, dėlionėmis. O ir į namus, metų pabaigoje, išsineša pilnus segtuvus savo darbelių.

Vakar vyko edukacinė valandėlė mūsų darželyje vaikams ir tėvams tema: „Kuršmarių vėtrungių spalvinimas“. Viešnia iš Nidos supažindino su unikaliu kultūros reliktu – vėtrunge.

Supažindinimas su lietuvių liaudies ornamentika, tautiniais motyvais, senoviniais amatais, rakandais, liaudies meno dirbiniais ir t.t., suteikia galimybių ne tik perteikti vaikams etnokultūros žinias, bet ir akcentuoti jas dabartyje, suteikiant naujų atspalvių.